

Waarschuwings- en Alarmplan Rijn

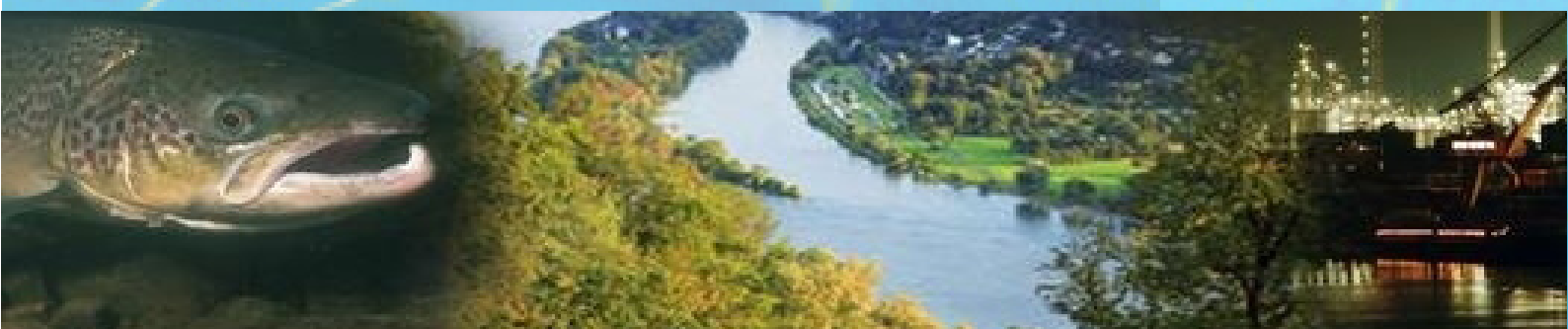
Meldingen uit 2009

Internationale
Kommission zum
Schutz des Rheins

Commission
Internationale
pour la Protection
du Rhin

Internationale
Commissie ter
Bescherming
van de Rijn

Rapport Nr. 184

Colofon**Uitgegeven door de**

Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn (ICBR)

Kaiserin-Augusta-Anlagen 15, 56068 Koblenz, Duitsland

Postbus 20 02 53, 56002 Koblenz, Duitsland

Telefoon: +49-(0)261-94252-0, fax +49-(0)261-94252-52

E-mail: sekretariat@iksr.de

www.iksr.org

© IKS-R-CIPR-ICBR 2010

Waarschuwings- en Alarmplan Rijn Meldingen uit 2009

1. Inleiding

Doelstellingen van het WAP

Het Waarschuwings- en Alarmplan (WAP) heeft ten doel plotseling in het Rijnstroomgebied optredende verontreinigingen met watergevaarlijke stoffen die door hun hoeveelheid en concentratie de waterkwaliteit en/of de biocoenose van de Rijn nadelig zouden kunnen beïnvloeden, te melden en de voor de bestrijding van calamiteiten bevoegde autoriteiten en diensten te waarschuwen.

Het WAP maakt onderscheid tussen waarschuwingen, informatiemeldingen en zoekacties.

Waarschuwingen worden door de internationale hoofdwaarschuwingstations (IHWS, zie bijlage 1) op gang gebracht bij verontreiniging van de wateren met watergevaarlijke stoffen die door hun hoeveelheid of concentratie de waterkwaliteit van de Rijn of de drinkwatervoorziening aan de Rijn nadelig kunnen beïnvloeden en/of bij waterverontreinigingen waarvoor het publiek waarschijnlijk veel belangstelling zal hebben.

Informatiemeldingen worden verstuurd om o.a. de IHWS onafhankelijk van de media objectieve, vakkundige en betrouwbare informatie aan de hand te doen.

Informatiemeldingen worden via de IHWS ook doorgegeven aan de Rijnsoeverstaten, bijv. bij overschrijding van de oriënteringswaarden. Daarnaast wordt de informatie ook gebruikt om de waterleidingbedrijven preventief te informeren.

Zoekacties worden verstuurd om de verantwoordelijke van de verontreiniging van de Rijn op te sporen als terugvindingen niet kunnen worden opgehelderd binnen het bevoegdheidsgebied van het IHWS in kwestie.

Het internationale hoofdwaarschuwingstation R7 is er in het kader van het Waarschuwings- en Alarmplan alleen toe verplicht om meldingen naar de bovenstrooms gelegen IHWS te versturen als het gaat om het einde van de waarschuwing voor het deeltraject of om zoekacties. Dat betekent dat alleen deze meldingen worden geregistreerd en er in de onderhavige compilatie geen informatiemeldingen en waarschuwingen voor het Nederlandse deel van het Rijnstroomgebied staan.

2. Compilatie van de meldingen van 2009

Tabel 1: Compilatie van de meldingen van 2009 (aantal)

		olie	Chemicaliën	Waarvan MTBE/ETBE:
Totaal	41	7	34	11
Waarschuwing	2	1	1	0
Informatie	39	6	33	11
Zoekactie ¹⁾	2		2	0

1) Omdat de zoekacties ook zijn geregistreerd als informatiemelding, worden ze niet meegerekend in het totaal van de meldingen

Er kan worden vastgesteld dat het aantal meldingen (41) opnieuw is gedaald tegenover vorig jaar (50). In 2009 werden er in tegenstelling tot vorig jaar weer twee waarschuwingen en zeven oliemeldingen verstuurd. Het aantal meldingen over verontreinigingsgolven met MTBE/ETBE is constant gebleven (11), terwijl het aantal meldingen over gemengde verontreinigingsgolven (3) vergeleken met vorig jaar (8) is afgenomen.

Gevaar voor de levensgemeenschap in de Rijn of voor de drinkwatervoorziening was er nooit.

In tegenstelling tot 2008 moesten de Nederlandse drinkwaterleidingbedrijven de inname van ruw water uit de Rijn in 2009 niet stopzetten.

Het IHWS R6 heeft ook in 2009 weer de meeste meldingen verstuurd. Meer dan 90% van de meldingen is in 2009 op basis van metingen door meetstations op gang gebracht en niet gemeld door de veroorzakende bedrijven en schepen. Bovendien moet ook worden benadrukt dat, ondanks de grote inzet van de waterpolitie, de mogelijkheden om de veroorzakers op te sporen beperkt blijven.

WAP en mediabelangstelling

Bij de chemische fabriek BASF is er op 22 juni 2009 als gevolg van een storing maximaal tien ton van de chemische stof HPN in de Rijn terechtgekomen (HPN (Neopentyl Glycol Mono (Hydroxypivalaat)) een bijtende esterverbinding, CAS-nr. 1115-20-4). Het tussenproduct HPN is door een verkeerde aansluiting via het koelwatersysteem vrijgekomen. HPN wordt gebruikt voor de productie van lakken en is geklasseerd als licht watergevaarlijke stof. Het lek kon worden gedicht. De brandweer van de BASF heeft het water voorzichtigheidshalve uit het betreffende koelwaterkanaal gepompt en naar de zuiveringsinstallatie geleid. De storing is uit voorzorg als WAP-informatiemelding verstuurd (melding 19 in bijlage 2).

De media toonde begin september 2009 (tweede waarschuwing in bijlage 2) ook belangstelling voor de aanvaring tussen een Duits tankschip en een Nederlands duwstel ter hoogte van Kleve (Rijnkilometer 856). Bij dit ongeluk is er 30 ton gasolie in de Rijn terechtgekomen en stroomafwaarts gedreven. Het scheepsongeval leidde tot een waarschuwing. Het aangevaren tankschip, met een oorspronkelijke lading van ca. 1000 ton, kon worden gelicht. Het lek kon worden gedicht. De resterende hoeveelheid gasolie werd van de lekgeslagen tanker overgepompt naar een ander schip.

Organisatorische veranderingen en voorlichting

In het rapportagejaar zijn er uniforme oriënteringswaarden voor concentraties en vrachten vastgelegd voor de hele loop van de Rijn. De oriënteringswaarden zijn een belangrijk hulpmiddel in de besluitvorming rond het opstarten van een informatiemelding, een waarschuwing of een zoekactie in het kader van het Waarschuwings- en Alarmplan Rijn. Terwijl de vroegere oriënteringswaarden alleen betrekking hadden op het internationale meetstation Bimmen/Lobith hebben de nieuwe oriënteringswaarden betrekking op de volgende meetstations:

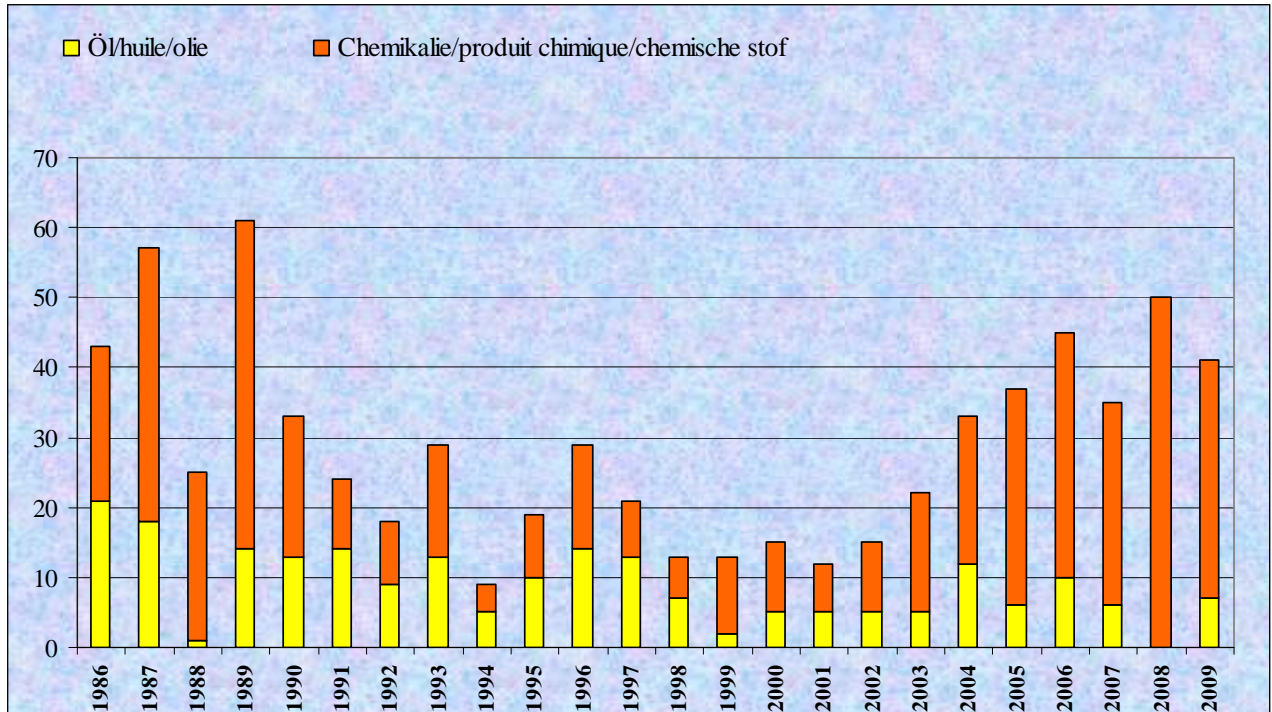
- Weil am Rhein (CH, D)
- Karlsruhe/Lauterburg (D, F)
- Worms (D)
- Bad Honnef (D)
- Düsseldorf/Flehe (D)
- Bimmen/Lobith (D, NL)

Er zijn oriënteringswaarden vastgelegd voor 21 stoffen/stofgroepen of parameters.

In 2009 is de pagina over het WAP op de ICBR-site inhoudelijk geactualiseerd en vereenvoudigd voor het brede publiek. De tekst werd uitgebreid en aangevuld met een goed te begrijpen pagina over het Rijnalarmmodel.

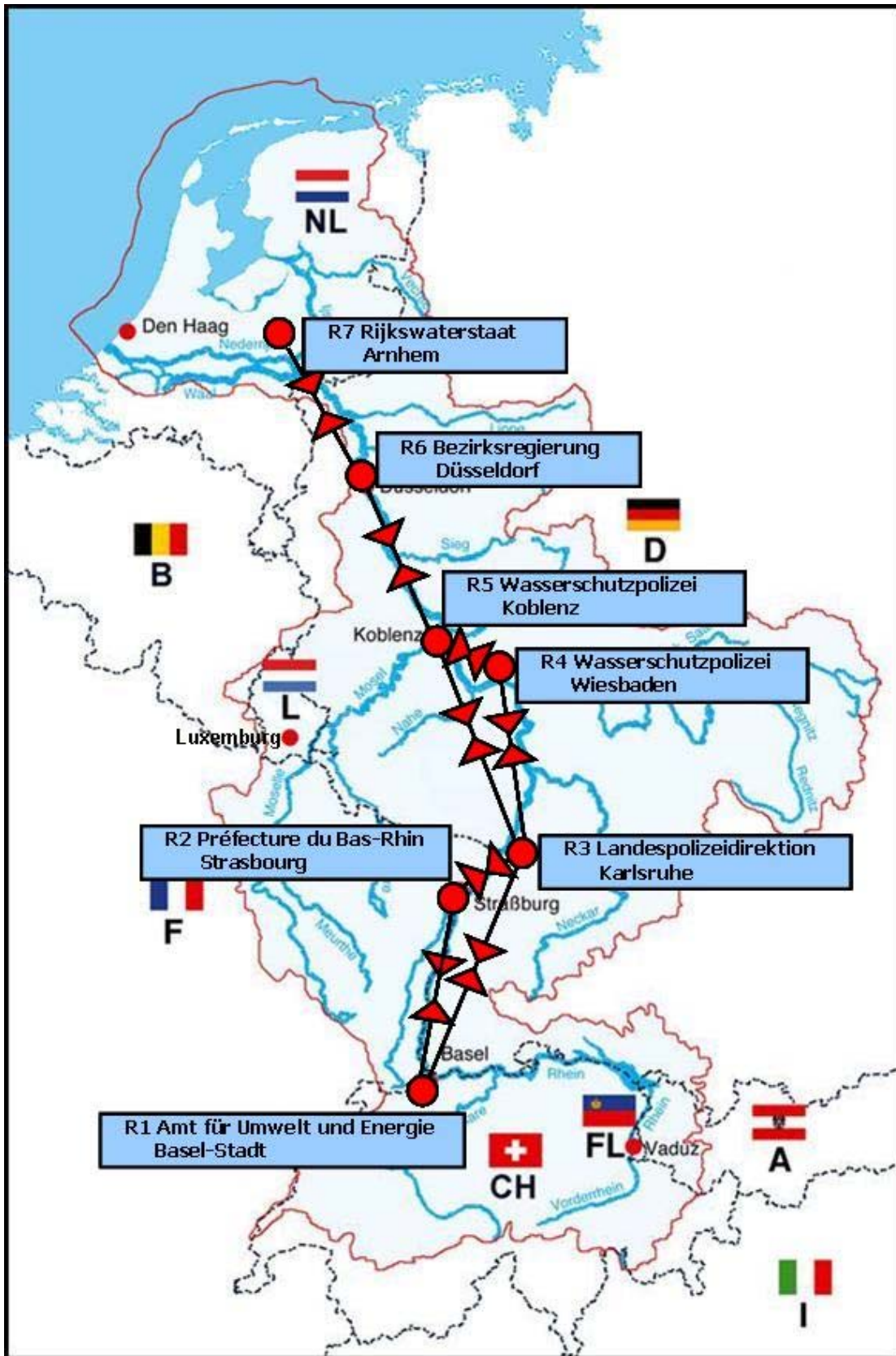
3. Ontwikkeling van de WAP-meldingen op lange termijn

Figuur 1: Ontwikkeling van de WAP-meldingen in de periode 1986-2009

Het aantal WAP-meldingen (meldingen i.v.m. chemische stoffen en oliemeldingen; figuur 1) is in de periode van het eind van de jaren tachtig tot het eind van de jaren negentig over het geheel genomen gedaald en bleef vervolgens tot 2002 constant op een niveau van zo'n twaalf meldingen (waarvan gemiddeld één waarschuwing per jaar). Sinds 2003 kan er een toename van de meldingen worden vastgesteld, vooral van de meldingen i.v.m. chemische stoffen. In 2008 heeft de toename tot dusver haar hoogtepunt bereikt met vijftig meldingen. In 2009 is het aantal meldingen weer gedaald naar 41. Dat het aantal meldingen i.v.m. chemische stoffen sinds 2003 is gestegen, kan voornamelijk worden verklaard door de verbetering van de analysemogelijkheden in een aantal meetstations. Ook in 2009 zijn, zoals de jaren daarvoor, bijna alle meldingen op gang gebracht door het IHWS R6.

Kaart met de internationale hoofdwaarschuwingsstations (IHWS)

Bijlage 2: Compilatie van alle meldingen uit het jaar 2009

Waarschuwing	Voorlichting	Zoekactie	IHWS	Meldingsdatum	Rivierkilometer	Locatie	Stof	Piekconcentratie in µg/l	Lengte van de mengzone in km	Inhoud van de melding
	1		R6	09-01-09	865	Bimmen/Sachtleben	o-xyleen	3,3		Verontreinigingsgolf, de veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
	2		R3	19-01-09	399 – 429,5		olie		10,5	De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip. De oliefilm bestond waarschijnlijk uit gasolie. De hulpdiensten hebben ter plaatse de oorzaken opgespoord.
1			R6	21-01-09	865	Bimmen	o-xyleen benzeen 1,2,4-trimethylbenzeen	11,6 6,3 7,0		De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
	3		R6	26-01-09	865	Bimmen	MTBE	5,1		De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
	4		R3	06-02-09 19-02-09	30 359,2	Singen Karlsruhe/ Lauterburg	iopamidol			Door een incidentele lozing van het bedrijf Nycomed bij Singen is er via de rwzi Bibertal-Hegau per ongeluk 370 kg iopamidol in de Rijn terechtgekomen. Mededeling van de analysesresultaten van de bewaarmonsters.
	5		R6	06-02-09 08-02-09	794	Bimmen/Orsoy	ETBE	20,0		De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip. Eindrapport
	6		R6	09-02-09	865	Bimmen	m-/p-xyleen	4,0		Verontreinigingsgolf, de veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
	7	1	R6 R3 R4 R1	08-02-09 09-02-09 10-02-09	640	Bad Honnef Worms	triacetonamine	3,9 6,7		Het bedrijf CIBA Spezialitätenchemie in Lampertheim (Hessen) is waarschijnlijk de veroorzaker van de concentraties die ter hoogte van Worms zijn gemeten. (In Baden-Württemberg hoefden er geen acties te worden ondernomen. Triacetonamine wordt bij CIBA-Lampertheim aangetroffen in het afvalwater. De lozing van deze stof is gebonden aan het chemische zuurstofverbruik (CZV). Hoewel de CZV-waarde niet is overschreden, is het aandeel triacetonamine in het effluent duidelijk toegenomen (als gevolg van de verandering van de biocoenose in de biologische rwzi en de te lage temperatuur van het afvalwater). Reactie op zoekactie. De stof wordt niet aangetroffen in het meetstation Weil.

Waarschuwing	Voorlichting	Zoekactie	IHWS	Meldingsdatum	Rivierkilometer	Locatie	Stof	Piekconcentratie in µg/l	Lengte van de mengzone in km	Inhoud van de melding
	8	2	R6	09-02-09	640	Bad Honnef	diglyme	4,7		Lozing waarschijnlijk boven de monding van de Moezel.
			R3	10-02-09	359,2	Karlsruhe/ Lauterburg Weil am Rhein	triglyme			Dezelfde melding, maar nu als zoekactie. Reactie op zoekactie. Alle meetwaarden van het meetstation Karlsruhe liggen onder de oriënteringswaarden. Reactie op zoekactie. Een deel van de verontreiniging in Bad Honnef kan worden verklaard door een bekende lozing in Bazel-Land (CH). Reactie op zoekactie. Geen verontreiniging in het bevoegdheidsgebied van R2. Reactie op zoekactie. De in Bad Honnef gemeten waarden zijn waarschijnlijk veroorzaakt door een bron stroomafwaarts van Mainz-Wiesbaden.
			R1		171,3					
			R2	13-02-09						
			R5	18-02-09						
	9		R6	19-02-09	733	Düsseldorf-Flehe Bimmen	tolueen (benzeen)	4,0		Verontreinigingsgolf, de veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
	10		R6	26-02-09	640	Bad Honnef	ETBE	5,4		Verontreinigingsgolf, de veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip. Reactie op zoekactie. De ETBE-lozingen hebben niet plaatsgevonden in het bevoegdheidsgebied van R3.
			R3	02-03-09						
	11		R2	13-03-09	Boven Rijnkilo- meter 168	Ottersheim	koolwaterstoffen		3 - 4	
	12		R6	13-03-09	865	Bimmen/Lobith	benzeen	30,0		De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
	13		R6	24-03-09	865	Bimmen	xyleen	3,2		De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
	14		R6	30-04-09	865	Bimmen	MTBE	53,0		De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
	15		R6	01-05-09		Stürzelberg	methyilisobutylke ton (MIBK)	3,0		Door een bedrijfsstoring bij de firma Currenta, industrieterrein Dormagen, is er maximaal 1000 kg MIBK in de rwzi terechtgekomen. Vervolgens is er met het effluent van de rwzi ca. 14 mg/l MIBK op de Rijn geloosd.
				11-05-09		Zons		5,4		

Waarschuwing	Voorlichting	Zoekactie	IHWS	Meldingsdatum	Rivierkilometer	Locatie	Stof	Piekconcentratie in µg/l	Lengte van de mengzone in km	Inhoud van de melding
	16		R6	15-05-09	865	Bimmen/Lobith	benzeen	3,1		De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
	17		R6	07-06-09	875	Kleef	koolzaadolie		5	Bij een ongeval tijdens het laden van een schip is er een onbekende hoeveelheid koolzaadolie in de Rijn terechtgekomen. In het natuurbeschermingsgebied Salmort zijn er met olie besmeurde vogels gevonden.
	18		R6	16-06-09	732,2	Düsseldorf-Flehe	MTBE	6,0		De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
	19		R5 R6 R5 R6	22-06-09 25-06-09 26-06-09	640 865	Ludwigshafen Bad Honnef Bimmen	Neopentyl Glycol Mono (Hydroxypivalaat) CAS-nr. 1115-20-4	17,0		Door een storing bij het bedrijf BASF is er via een koelwaterkanaal ca. tien ton HPN in de Rijn terechtgekomen. De lozing kon worden gestopt. Berekeningen met het Rijnalarmmodel voor Bad Honnef. Berekeningen met het Rijnalarmmodel voor het meetstation Mainz. De verontreinigingsgolf heeft Bimmen bereikt.
	20		R6	24-06-09	732,2	Düsseldorf-Flehe	MTBE	7,9		De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
	21		R6	28-06-09	735,5	Gilbach (zijrivier van de Erft)	onbekend			Een onbepaalde hoeveelheid van een onbekende stof heeft in de Gilbach (zijrivier van de Erft) vissterfte veroorzaakt.
	22		R6	10-07-09	865	Bimmen/Lobith	MTBE	4,7		De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
	23		R6	24-07-09	837,5	Rees	MTBE	13,0		De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
	24		R6	03-08-09	822-834		oliefilm	12,5		

Waarschuwing	Voorlichting	Zoekactie	IHWS	Meldingsdatum	Rivierkilometer	Locatie	Stof	Piekconcentratie in µg/l	Lengte van de mengzone in km	Inhoud van de melding
	25		R6	08-09-09	725,9	Dormagen-Stürzelberg	tolueen	11,0		De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
2			R6	14-09-09 17-09-09	856	Bimmen	gasolie	22,0		Aanvaring tussen twee tankschepen. Een schip met een lading van 1100 t gasolie is lekgeslagen. Het andere aangevaren schip ligt ter hoogte van Rijnkilometer 856. Door het wegscheuren van de bolderbanken is er ca. 30.000 liter gasolie vrijgekomen. De resterende hoeveelheid gasolie is overgepompt naar een lichter. Correctie: 30 ton gasolie. De vrijgekomen gasolie is grotendeels stroomafwaarts gedreven. Een kleine hoeveelheid is blijven hangen aan de kribben en aan de oever onder de plaats van het ongeluk. Het aangevaren tankschip is gelicht en het lek is gedicht. De resterende hoeveelheid vrijgekomen gasolie in de oeverzone en de haven is met olieabsorberend materiaal opgeruimd. Einde van de waarschuwing voor het deeltraject. Meting van meerdere aromatische verbindingen en informatiemelding naar de drinkwaterbedrijven langs de Rijn. Mededeling van verdere meetresultaten over de som van de aromatische verbindingen.
	26		R4 R6	15-09-09 16-09-09 17-09-09	443,3	Worms	Triacetonamine, 2,2,6,6-tetramethylpiperidin-4-one	7,6 38,5		Potentiële veroorzaker is het bedrijf BASF/Ciba Het bedrijf CIBA Spezialitätenchemie in Lampertheim is als veroorzaker van de lozing geïdentificeerd.
	27		R6	21-09-09	732	Düsseldorf-Flehe	Vluchtige koolwaterstoffen benzeen o.a. MTBE/ETBE	6,3		De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.

Waarschuwing	Voorlichting	Zoekactie	IHWS	Meldingsdatum	Rivierkilometer	Locatie	Stof	Piekconcentratie in µg/l	Lengte van de mengzone in km	Inhoud van de melding
	28		R6	29-09-09	837	Rees	styreen	4,5		De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
	29		R6	29-09-09	732	Düsseldorf-Flehe	Vluchtige koolwaterstoffen o.a. MTBE/ETBE			De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
	30		R6	18-10-09	865	Bimmen	MTBE	9,0		De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
	31		R6	21-10-09	640	Bad Honnef	MTBE	3,3		De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
	32			26-10-09	640	Bad Honnef	Vluchtige koolwaterstoffen			De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
						o.a. m-/p-xyleen	2,8			
						o-xyleen	3,2			
	33		R4	30-10-09	491-503		bilgewater			De verontreiniging is waarschijnlijk veroorzaakt door een schip
	34		R6	24-11-09 27-11-09	640	Bad Honnef	MTBE	5,5		De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
						xyleen	9,0			
	35		R3	24-11-09 25-11-09	344-354	Elchesheim-Iltingen	gasolie			Opsporing van de veroorzaker met behulp van een helikopter. De veroorzaker is opgespoord. De oliefilm is niet meer zichtbaar.
	36		R3	29-11-09 03-12-09	342-362	Iffezheim	gasolie	0,14	20	Er is een oliefilm ontdekt vanuit een helikopter.
	37		R6	14-12-09	732	Düsseldorf-Flehe	benzeen	3,2		De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
						cyclohexaan				
						xyleen				
	38		R6	22-12-09	863	Lobith	MTBE	6,3		De veroorzaker was waarschijnlijk een tankschip.
	39			28-12-09	769	Duisburg-Huckingen	hydraulische olie			Lozing vanaf de wal als gevolg van een gebroken drukleiding. Er is ca. 500 l hydraulische olie uit de installatie gestroomd.